

"Bu kaide arş ile kevn hakkında da tatbik edilir. Şöyle ki: Arş; Zâhir, Bâtın, Evvel, Âhir isimlerinin halita ve karışığıdır. Bu halitada dâhil olan İsm-i Zâhir itibariyle arş, mülk; kevn, melekût olur..." izah eder misiniz?

"Bu kaide arş ile kevn hakkında da tatbik edilir."

Güneşin ışığında yedi rengin iç içe bulunması gibi, arşta da bu dört isim birlikte tecelli etmiştir. Zâhir ismi Allah'ın varlığının bütün eşyanın varlığından daha aşikar olduğunu, Bâtın ismi O'nun kutsî mahiyetinin idrak edilemeyeceğini, Evvel ismi, Allah'ın ezeli olduğunu; Âhir ismi ise ebedî olduğunu ifade eder.

Manevî kalbimiz, bedenimizi her cihetle kaplıyor. Manen, başımızı da ayağımızı da, cildimizi de, ciğerimizi de kaplıyor. Arşın da kâinatı böyle manen kapladığı, içine aldığı anlaşılıyor.

Arş, bütün âlemlerin, tabiri caizse, yönetim merkezi gibidir.

Varlık âlemi için, "dünya ve âhiret," "âlem-i gayb ve âlem-i şehadet", "mülk ve melekût âlemleri" gibi ikili sınıflandırmalar yapılmıştır. Bunlardan birisi de "emir ve halk âlemi" şeklindedir. Emir âlemi, kanunlar manzumesidir, halk âleminin yâni bütün mahlukatın idareleri bu âlemlerle icra edilir. Ruh da emir âleminden olup bedeninin yönetiminde esas olmuştur.

İnsanın kalbi emir âleminden olan arşı temsil edince, bedeni halk âlemi olmuş olur. Bedenle ruh arasındaki bu ilginin bir benzeri de arş ile kevn (bütün varlıklar) arasında görülür.

Arş'a Zâhir isminin tecellisi noktasında baktığımızda, yâni, hayalen arşa yükselip nazarımızı ona diktiğimizde bütün varlık âlemi onun içine kalır (manevi kalbimizin sevgi, ilim, hayat sıfatlarıyla bütün bedeni kaplaması gibi). Bu durumda, arş mülk, kevn melekût olmuş olur.

Arş'a da Bâtın ismi noktasında baktığımızda, yâni arş şu görünen âlemin manevî kalbi olarak düşündüğümüzde, bu defa kevn yâni topyekun varlık âlemi mülk olur, arş ise melekût olur. Diğer bir ifade, ile kevn zarf olur, arş ise onun içinde kalmış gibi, mazruf makamında bulunur.

Konuyu biraz daha müşahhas düşünmek için, hayalen Arşa değil de güneşe

gidelim. Güneşe yaklaştığımızda sadece onu görürüz, dünya ve bütün gezegenler onun melekutunda kalır. Gece vaktinde ise biz sadece o karanlık dünyayı görürüz. Bu vaziyette dünya mülk, güneş ise melekût olmuş olur.

Dünya da güneş de halk âleminden olduğu için bu örnek tam olarak yerini bulmasa da hakikate bir derece baktırabilir.

“Ve kezâ ism-i Evvel itibariyle **أَعْمَالِ أَعْمَاءُ شَرَعَانِ كَو** âyetinin işaret ettiği kevnin bidayetini içine alıyor. Ve ism-i Âhir itibariyle **نَمَحَالِ رُشْرَعِيَّةِ تَجَالِ فِقَسَد** hadîs-i şerifinin ima ettiği kevnin nihâyetini içine alıyor.”

“O’nun Arşı, su üstünde idi.” Hûd Sûresi, 7

Manasına gelen ayet-i kerimedeki arş kelimesi mecazi manadadır; bu arş, emir âleminin merkezi olan Arş değildir. Yer yüzündeki bütün canlılarda hakim unsurun su olduğu düşünülürse, bu ayetin manasının canlılar âleminde tam olarak tahakkuk ettiği görülür. Bütün kâinat için düşündüğümüzde, Üstat hazretlerinin şu ifadeleri bize ışık tutar:

“Nur-u Muhammediyeden (a.s.m.) yaratılan madde-i acîniyeden, seyyarat ile şemsin o nurun mâcun ve hamurundan infisal ettirilmesine işarettir.”
Mesnevî- i Nuriye

Bu cümle, “Semâvât ve arz bitişik idi biz onları ayırdık.” mealindeki ayet-i kerîmenin açıklamasında geçiyor. Buna göre, nur-u Muhammedîden, hem melekler, ruhaniyat, levh-i mahfuz gibi nuranî varlıklar yaratılmış, hem de o nurdan infisal eden, yâni bir dal gibi ayrılan, bir macun maddeden de semâvât ve arz yaratılmıştır. İşte, “O’nun arşı su üstünde idi.” ayet-i kerimesinden, o macun maddenin katı bir cisim olmayıp, ayette “su” ile ifade edilen buharımsı veya mayi bir madde olabileceği de anlaşılabilir.

Şu noktanın da önemle belirtilmesi gerekiyor: “Allah’ın yarattığı ilk mahluk benim nurumdur.” hadis-i şerifinde ifade edilen o nurun “su” ile doğrudan alakası olamayacağına göre, kevnin bidayeti ifadesini, melekler ve ruhaniyat da dahil olmak üzere bütün varlık âleminin ilk çekirdeği manasında değil, şu gördüğümüz şahadet âleminin çekirdeği olarak anlamamız gerekiyor. Buna göre, kevnin bidayeti nur-u Muhammedîden ayrılan o madde-i aciniye olur ve bu macun madde Evvel ismine

mazhardır. Risalelerde bir ağacın çekirdeğinin de Evvel ismine mazhar olduğunun beyan edildiği dikkate alındığında, burada geçen Evvel isminin de kâinat ağacının evveli, çekirdeği mesabesinde olan söz konusu macun madde olarak anlaşılması daha doğru olur kanaatindeyiz.